

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 411. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063866128/facsimile.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

Første Kapitel

- 11 *Patros*: ejer af et jernværk – *Moraklokke*: ur fra Dalarna, »hornholmerats» – *Jærnkønterets Årsmaal*: videnskabeligt tidsskrift udsendt siden 1817 af det skaldede jærnkønter, der 1747 oprettedes til fremme af bjergværksdriften – *Rinnans »Bjergværks-lexikon»*: udg. Sthlm. 1788-89 – *Zelfygn*: lettrædet bomuldsgarn – *Milérne*: kulmulerne; ved trækulsbrænding dækkes en dyngte træ med jord, så træet forkuller langsomt – *Takklåd*: græsk matematiker o. 300 f.Kr. – *Fyxtell*: Anders F. (1795-1881), hvis historiske værker var yndet ungdomslæsning – *Cronchog*: sikkert Carl Johan Diétrik Ulrik C. (1796-1844), der ejede Älvsbacka bruk med hovedgården Östans.
- 12 *Pöbner*: lille skulderslag
- 13 *Cornåhuset*: ledåuset.
- 14 *Hertug Karls Kæmpeskoler*: transportveje banet under Karl IX, der før sin kroning 1606 havde titel af hertug til Södermanland og Värmland.
- 16 *pragelats*: kulredes, blev stukket – *Skovræet*: ræet er efter svensk folketro et væsen, der tager udseende efter omgivelserne: skovrå, serå osv. – *Jons Jæger*: skikkelse i svensk folketro.
- 17 *Gæsterne*: gengangerne, især af udoöbte børn – *Lancasterskole*: skole, hvor eleverne indbyrdes underviser hinanden – *Sirelängs gamle »Grammatica latina»*: ikke identificeret.
- 18 *Sigråd af Ekeblådn*: (d. 1700) gift første gang med Christian Stenaflycht (d. 1669), derefter med Crispin Flygge (d. 1673) og endelig med Markus Cronström (d. 1679). Hun anklagedes af sin anden mands slægtninge for med urette at have udgivet Flygge som fader til et barn, der fødtes efter Flygges død. Ved retten blev anklagen afvist pga manglende bevis, og anklagerne domtes til tab af ære og liv.
- 19 *Fredrika af Baden*: (1781-1826) gift 1797 med Gustaf IV Adolf, som hun 1809 fulgte i landflygtighed. Efter parrets skilsmisse 1812 boede hun overvejende i Baden, hvorfra hun stammede. – *Karnol*: tohjulet enspændervogn.
- 20 *Argantleske Iygter*: efter opfinderen Fr. P. A. (1755-1803). Nyere gade-lygter på pæl i modsætning til *Ulvogte*, ældre lygter hængende i kæder. – *Eggbånder*: bønder, der er forpligtet til transportkørsel o.l.
- 21 *Pöns*: flintebøse.
- 22 *Lapund*: 8 kg – *Dregflans*: dansefest, især ved påske, purse et udsommer.
- 23 *Styghöndspånge*: bro over stigboret – *Jalside*: som når til fødderne – *Rostegrubber*, *Rostövn*: rustegruber, -övn, hvor malmen opledes uden at smelte for at uddrive vand, kulbyrre o.l.
- 25 *Masvsnöbarkarnes*: vagabonder, der pga varmen holder til ved masövnene, de övne til udsmelning af jern – *Magnus Sönsk*: regerede 1319-71; hans lovgivning fastslog arbejdspligt.
- 26 *Belglus*: hus med halgen til övnen – *Mamasövn*: den arbejder, der forestår driften af masövnen.